

INTRODUCCIÓ

“El salvatgisme és una altra cara del meu personatge. Ja ho sé. Naturalment, si estic en societat no puc parlar brutalment i em poso, si vostè vol, una espècie de màscara.”

Joan Miró a Georges Raillard en *El color dels meus somnis. Converses amb Georges Raillard*, Traus, Barcelona 2009.

Aquesta exposició de Joan Miró, que arriba al Musée National des Beaux-Arts du Québec (MNBAQ) després de viatjar a Seül, Bolonya, Torí i Mallorca, ofereix un conjunt de claus per aproximar-nos a l'esperit i al pensament de l'artista. És impossible acostar-se a la seva figura sense parlar de la gran afecció que sent per la seva terra i la seva identitat, aspectes que influeixen de manera molt directa en la seva obra.

Miró es sent molt vinculat a dos llocs, Mont-roig i Mallorca, que li permeten viure i treballar en la intimitat i estar immers en una natura primigènia. A través de l'exposició explorarem les arrels de l'obra mironiana: les cultures primitives i l'art popular, els frescos romànics, l'arquitectura d'Antoni Gaudí, la poesia, i l'aproximació posterior a l'Expressionisme Abstracte americà i l'art oriental. Per a acabar, coneixerem la fecunditat creadora de l'artista a través dels seus recursos plàstics, la seva particular iconografia i la varietat de tècniques i materials, que testimonien l'afany insaciable de renovació i ruptura que caracteritza la darrera etapa creativa a Mallorca (1956-1983). Un moment en què torna la mirada als seus orígens, als paisatges i horitzons dels primers anys, al temps que arriba a una màxima simplicitat amb el predomini de l'espai buit, tancant el cicle creatiu amb un retorn a les mateixes arrels que marcaren també el punt de partida.

Endinsant-nos en aquests conceptes, i considerant així mateix la idea que Joan Miró entén la seva obra com un monòleg interior alhora que un diàleg obert amb el públic, és com sorgeix l'exposició “Miró, esperit salvatge” narrada pel propi artista en primera persona. La mostra presenta un argument expositiu dividit en quatre grans àmbits diferenciats i a la vegada complementaris, i reuneix obres realitzades íntegrament a Mallorca en la seva etapa de maduresa més vital i artística —la menys coneguda i la més innovadora i “salvatge” de la seva trajectòria— que defineix els fons de la col·lecció de la Fundació Miró Mallorca.

ARRELS

Paisatge

Altamira

Romànic

Gaudí

INSPIRACIÓ

Poesia

Dripping

Orient

VOCABULARI

Femme

Personnage

Oiseaux

Constellations

METAMORFOSI

Gest

Matèria

Negre

Buit

ARRELS

“Cal aferrar-se a la terra, cal escoltar la crida de la terra...”

Joan Miró a Camilo José Cela en "La llamada de la tierra. (Acta de un monólogo de J.M.)", *Papeles de Son Armadans*, any II, tom VII, núm. 21, Madrid-Palma (desembre 1957).

L'autenticitat de l'obra de Miró rau en la tradició i el paisatge, d'acord amb la seva convicció que és necessari mantenir els vincles amb la terra com a condició indispensable per aconseguir una projecció universal. L'artista se sent molt lligat i arrelat a Mallorca. L'illa es converteix en el seu territori i refugi, i li permet treballar en la intimitat, immers en el silenci i en una natura primigènia.

Les manifestacions artístiques del passat sedueixen Miró, ja que hi reconeix un mateix esperit intemporal al qual aspiren les seves formes. Les pintures rupestres resulten imprescindibles per a comprendre les arrels de l'obra mironiana. Així com l'home prehistòric deixava la marca de la seva permanència a les parets de la cova, l'empremta de la mà té per a Miró profundes ressonàncies; en els darrers anys de la seva producció artística, més vital i lliure que mai, arribarà fins i tot a aplicar la pintura directament amb els dits.

Durant la seva infantesa a Barcelona, Joan Miró tindrà ocasió de contemplar els frescos romànics, en els quals descobreix una font inesgotable d'imatges. En la seva nuesa pictòrica, i extrema planitud, aquestes pintures ofereixen un ampli catàleg de solucions formals, entre les quals descobrirà alguns dels elements més característics del seu propi sistema de signes, com l'ull o l'estel.

La figura d'Antoni Gaudí és un altre referent important en l'obra de l'artista. La fragmentació de la imatge i la juxtaposició dels colors emulant el trencadís utilitzat per Gaudí com a revestiment de la seva arquitectura s'aprecien amb nitidesa a la creació mironiana, en concret a les geometries fragmentades i als colors calidoscòpics de la *Sèrie Gaudí*. L'atracció per les formes orgàniques, la col·laboració amb artesans i la recerca i renovació constants són altres punts en comú entre ambdós.

INSPIRACIÓ

“L’atmosfera propícia a la tensió espiritual la trobo en la poesia, en la música, en l’arquitectura, en els meus passejos quotidians, en certs renous.”

Joan Miró a Yvon Taillandier en “Je travaille comme un jardinier...”, *XXe siècle*, núm. 1, París 1959.

La poesia, juntament amb la música, és una d’aquelles expressions pures de l’esperit que Miró admiraria al llarg de la seva vida i que l’ajudaran a preparar-se per a atrapar l’inesperat moment de la creació. En el seu intent d’anar més enllà de la pintura, l’artista troba en la poesia el mitjà capaç de donar sortida a la seva pretensió de depassar els marcats límits de l’expressió plàstica. Ambdues disciplines comparteixen l’instant màgic en què la idea es trasllada al suport, sense que hi hagi distinció entre la paraula i la imatge, entre poesia i pintura.

Arran del seu primer viatge als Estats Units el 1947, s’adverteix una progressiva evolució en l’obra de Joan Miró. L’alteració del format de les obres, la transposició física damunt la tela en terra, l’aplicació de la pintura a manera de pegats, degotejos, explosions i colors diluïts, la potència dels grafismes i una commovedora brutalitat i primitivisme, porta fins a l’extrem un procés de despulament en el qual s’adverteix la influència de les creacions gestuals i les abstraccions cromàtiques de la jove generació d’artistes americans.

En el seu darrer període creatiu, l’obra de Miró es renova per la trobada directa amb el pensament i les formes d’expressió típicament orientals després de l’impacte emocional i estètic del seu primer viatge al Japó el 1966. L’artista reconeix en aquesta llunyana cultura allò que constantment ha intentat transmetre mitjançant la seva producció pictòrica, igualment marcada pel valor gestual dels traços, la unitat de poesia i pintura, la potència del signe i la preparació ritual del creador abans d’enfrontar-se a l’obra. Serà sobretot arran del contacte amb Orient quan la relació formal entre el ple i la seva absència i les línies i masses de negre acabïn dominant la composició, evocant la tensió espiritual i el silenci que tant tresorejaven Miró.

VOCABULARI

“L'element 'femme' continua sent 'dona, com 'oiseau', 'etoile', però els grafismes de la dona canvien tot el temps i l'ocell també, és sempre diferent. Es manté molt restringit: 'femme – oiseau – étoile – lune – personnage', etc, però cada vegada és diferent.”

Joan Miró a Roland Penrose en *Theatre of Dreams*, film dirigit per Robert Lough i rodat al Taller Sert el 1978.

La iconografia de Miró es redueix a una sèrie de motius recurrents en tota la seva obra, procedents de la natura i l'observació d'allò quotidià: dona, ocell, estel, personatge... Si bé l'artista treballa amb un nombre limitat de temes, la seva traducció en imatges es desdobra en una gran varietat de formes i representacions, i dóna lloc a un repertori visual en transformació constant. Les seves pintures evolucionen des de les representacions més preciosistes fins a les més esquemàtiques i depurades.

L'ocell per a Miró deriva del seu propi concepte de l'espai buit, i arriba a reduir-se al simple traç que deixa després del vol. Tracta el cosmos, els estels i els astres del firmament, però també els insectes i el més insignificant detall que la natura li ofereix; el cel i la terra, els dos vèrtexs de la cosmologia mironiana.

Però el tema per excel·lència de la seva iconografia és la dona, figura que impregna tota l'obra de l'artista i que ha estat abordada des de múltiples perspectives. El sexe femení no simbolitza tan sols l'erotisme sinó també el ventre matern, l'instint primitiu i l'origen de tot l'univers, vinculat així amb les constel·lacions i la resta de criatures de la seva imaginació.

Totes aquestes figures revelen un paisatge interior de gran complexitat, així com la lluita interior de l'artista per conciliar aquestes contradiccions amb la realitat en què s'emmarca. Les seves dones, ocells i estels assenten les bases d'un nou codi pictòric i un llenguatge universal.

METAMORFOSI

“Sento la necessitat d’aconseguir el màxim d’intensitat amb el mínim de mitjans. Això és el que m’ha portat a donar a la meva pintura un caràcter cada vegada més nu.”

Joan Miró a Yvon Taillandier en “Je travaille comme un jardinier...”, *XXe siècle*, núm. 1, París 1959.

El 1956 Miró s’instal·la a Mallorca, on compta per fi amb el gran estudi que tant anhelava. No obstant això, l’impacte del nou espai el supera i durant un temps es veurà incapaç d’enfrontar-se a noves teles, i iniciarà una etapa de revisió de la seva anterior producció pictòrica i una radical renovació del seu llenguatge.

El seu retorn a la pintura revela un Miró transgressor, contestatari i inconformista, que malgrat ser una figura consagrada en el món de l’art continua mirant cap endavant, cap a tot el que queda per fer, desitjós d’anar sempre més enllà. A la seva tradicional iconografia se sumen ara noves maneres d’expressió, amb el domini del gest i la matèria, la utilització de suports insospitats, el recurs a l’accident i l’atzar, l’explosió del color enfront de la reducció al negre, experimentant en varietat de mitjans i tècniques. L’esperit salvatge de Miró es desferma definitivament.

Però aquest revulsiu s’acaba traduït en una depuració i una tornada a l’origen, als paisatges de la seva infantesa, als horitzons dels seus anys d’estudiant amb Modest Urgell, pintor i professor de paisatge de l’Escola Superior de Disseny i Art Llotja de Barcelona, als buits i silencis dels anys d’exili interior, ja que l’impuls visceral ve sempre acompanyat d’una llarga reflexió, amb la qual cosa el cercle es tanca i s’allibera el Miró més primitiu i radical.